

Quan els nobles aragonesos es revoltaren per no acompanyar el rei en l'expedició de socors al rei de Castella contra els Zenets, diu En Jaume: «venguem a Leyda e pregam e manam als prohòmens que s'appareyllassen d'anar en ost ab Nós, que ara nos havien ⁵ *acuyndat* cant nos cuydàvem anar en ajuda al Rey de Castella», *Cròn.* de Jaume I (Ag., 416.7); «enviàns don Fferrís de Liçana una carta en la qual nos enviava desafiar --- i dixem Nós que d'açòns teníem per pus ahontats, car en aquell dia nos era venguda carta del pus alt rey del món, de gran amor, e don Fferric de Liçana nos *acuyndava*» (ib., 456.4), «e quan viren que no-y podien altres coses acabar, desisqueren-se de de Nós e de l'infant en Pere fiyl nostre; e ans que-ls dies dels *acuyndaments* nostres fossen exits ---» (ib., ¹⁵ 519.5).

El mot restà en circulació fins a la fi de l'Edat Mitjana, i encara que alguna vegada només s'ha llegit *acuydar*, no és pas segur que no hi sigui una ratlla de sigla de nasal, tot i que Calmette imprimeix en un doc. de Barcelona de 1462 «s'és feta le crida dels *acuydats* trobant-s'ich micer Falcó ---» (RLR LXV, 90).

En conclusió, aquesta família de mots es mostrà plena de vitalitat en els dos vessants pirinencs, i en diferents vies naturals d'evolució semàntica. Que un abstracte *co(i)ndícia*, paral·lel al *condia* de *Flamenca* i al *cointise* tan conegut en francès antic, es mantingués, amb un dels matisos típics del mot, en el llenguatge de la nostra pagesia,⁵ ja no es pot acollir amb cap dubte.

DERIV.: *Condició*s [1917, Pons i Massaveu].

¹ Ni tan sols Lab. 1888, Bulbena 1905, Vogel 1909. — ² Montoliu, en una breu recensió d'aquests estudis de Tallgren, la posava en fort dubte en nom de la fonètica (?!) i, anunciant pomposament unes notes semàntiques en cartera (que no sortiren mai), suggeria que fos una forma de nominatiu del ll. *condicio*. Va agafar peix: Wartburg, *FEW* II, 844a, n. 9, nega l'etimologia *COGNITUS*; *AlcM*: «regressió popular damunt *condició*s». Però ni en català ni en llatí ni en romànic *condicio* ha significat mai 'condícia', ni 'mirament, netedat' ni res que s'hi acosti gaire. Inútil dir que existeixen tals formes de nominatiu com els fr. *dédicace*, *préface*, *générace* (i fins es troba algun cas de *condise* 'condició' en francès antic, que assenyala Spitzer, *Litbl.* xxxvi, 25, el qual, per cert, no sé que mai es pronunciés sobre aquesta qüestió), que en primer lloc ja es veu que pertanyen a un compartiment estilístic (estil doctrinari) ben remot del casolà que ací interessava. Notem que es parla tant de la *mala condició* d'algú com de la *bona*, i que és tan freqüent assenyalar les males condicions d'un afer o objecte com les prometedores. Notem el terme de dret mercantil *navegar a gran condició* 'amb gran perill de perdre's' en el *Consolat de Mar* (infra). — ³ A part de l'ús transitiu de *cognoscere* l'intransitiu 'conèixer-hi, entendre-hi' està en potència almenys en totes les fases de l'idioma. *Elle s'y connaît en parures*, *c'est un connaisseur en vins*. Ja en l'Antiguitat es

trobaren ací trasllats comparables al del val. *és un xic molt sabut* 'savi, entès'. L'abstracte *COGNITUS*, -Ūs, és «étude, connaissance» en Apuleu i d'altres; *rerum cognoscere causas* Lucreci; *cognoscere* «examiner, vérifier», Ciceró, Sallusti; *cognoscere de re Digest*. — ⁴ En el primer passatge el ms. A porta *cundeschs* però *condeschs* en I, en el tercer passatge és a la inversa, en el segon hi ha o en tots. Fonèticament ja cal esperar *uy* de *og*, i *oc*. ant. *cuenhde/conbde*. — ⁵ Aquest mot que no ens consta més a l'Oest o al SO. que a Solsona, ¿hauria arribat en altres temps fins al límit d'Albarrasí o de Navarra-Alaba? Car és notable l'exacta igualtat de matis amb un mot de Venezuela: «*condicia*: sumo cuidado para hacer una cosa con primor --- *esta clase de plantas necesita mucha condicia*» (Picón Febres) (és clar que refós amb *codicia*=*cobejança*). Però més aviat hem de creure que deu ser un terme popularitzat per comerciants i botiguers catalans, com alguns que s'han estès molt per les Antilles (no solament *totuto* «arruinado, fastidiado» que ha arrelat a Puerto Rico, Tampa i costa Atlàntica de Colòmbia).

CONDICIÓ, pres del ll. *condiçio*, -ōnis, 'estipulació o circumstància essencial perquè s'esdevingui alguna cosa', 'estat, qualitat, manera de ser (d'alguna cosa o persona)', derivat de l'arrel de *dicere* 'dir'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

³⁰ En Llull ja sovint i amb les diverses accs.: «qual era la *condició* ni l'estament de tots tres» (*Blanq.*, *NCl.* I, 240.10), «les *condicions* totes que Evast desijava en sa muller, eren en Aloma» (id. I, 21.12). «E el bisbe, e els rics hòmens qui vengren ab els, veeren que la voluntat d'En G. de Montpestler e de son conseyl havia a passar, pensaren-se que facessen aquell matrimoni ab aquesta *condició*: que si fiyl o fiyla venia, que fos conciat d'en G. de Montpestler ---», Jaume I, *Cròn.* (Ag., 10). «La femeníl *condició* promptament no pogué resistir que no demostràs ésser molt agreujada», Joanot Martorell (Ag. II, 13), «e en açò se mostra la vostra excelsa *condició* ésser més angèlica que humana», id. (II, 47). És notable l'ús absolut, en termes de dret o de llenguatge marítim, on deu ser abreujament de *condició de perdre's*: «los parsoners no-y deven contrastar a aquella exàrcia que no-s compre, pus que-l senyor de la nau veja que a la nau sia gran necessari, que si la nau era menys de aquell exàrcia, ella navegaria a *gran condició*», *Consolat*, cap. 194 (Pard., p. 224), i en Muntaner «l'almirall fo en aquella hora en *gran condició*» (cap. 172).

DERIV.: *Condiciona*l [1695, Lacav.]; *condicionalment* [1414]. *Condicionar* [Llull; Lacav.]; teixits, *BDC* IV, 86]; *condicionament* [id., id.]. *Acondicionar*: *ben acondicionat* ('persona) de bona condició (moral)' [Llull], romangué popular: «és un jove molt hermós, humil y de gran estima, / és ben *acondicionat* y parla ab gran cortesia», cançó recollida a muntanya del Penedès (la Llacuna), MilàF, *Romil.*, 373.12, id. per 'objecte que està en bona condició [1620].